

REVELANT L'INVISIBLE

LA MISOGINIA SUBLIMINAL EN L'ÀMBIT DE L'ESPORT

Jock Semple empentant la Kathrine Switzer després de la Marató de Boston del 1967. Representació literal i metafòrica de la situació de les dones en l'àmbit de l'esport. CONELL, Paul. 1967. "Jock Semple, center right, tried to hustle Kathrine Switzer, No. 261, off the Boston Marathon course in 1967", dins de MERVOSH, Sarah; CARON Christina. 2019. "8 Times Women in Sports Fought for Equality", dins de *The New York Times*, [Consulta: 27 de setembre de 2023]. Disponible a: <https://www.nytimes.com/2019/03/08/sports/women-sports-equality.html>

Malgrat els avenços realitzats en matèria de drets i dels molts intents de deconstruir o, millor dit, de reduir la influència del sistema patriarcal, la ideologia masclista continua éssent present. Encara que és cert que es desenvolupen campanyes de sensibilització per conservar, defensar i millorar la posició social de les dones, els múltiples estereotips que havien caracteritzat les societats antigues segueixen perdurant. Un dels escenaris on aquesta situació més s'exacerba és en l'àmbit

En el transcurs de la història ha existit una hegemonia masculina que ha dominat, no només les normes culturals, sinó també la percepció a partir de la qual s'entenen els esports i tots els valors que els envolten. Com va explicar Gretchen Kerr, l'esport no era més que una "eina per fer homes", una activitat amb el propòsit de promocionar el seu desenvolupament físic i psíquic, a més de potenciar allò que tradicionalment es consideraven "virtuts masculines" com l'agressivitat, el coratge o la disciplina¹. Aquesta narrativa masculina a l'esport - conjuntament amb els factors socialment estructurals, com el desequilibri de poder o la creencia en la incapacitat de les dones per poder practicar activitats físiques a causa de les seves condicions biològiques i emocionals - va comportar el desprestigi de l'esport femení i que les dones fossin relegades a un segon pla.

Assumint aquest pretext i fent referència a les paraules de la María Pérez-Ugena, '[antigament, l'esport era] un espai típicament masculí, [on les dones, en el cas de què hi volguessin entrar, serien valorades] d'acrod amb els models masculins ... [però] adaptats a les seves pròpies condicions i necessitats'². Aquesta idea segueix sent vigent i la seva materialització ha comportat innumbrables conseqüències, moltes de les quals han estat invisibilitzades. Davant d'aquesta situació de desigualtat, aquest article vol poder il·lustrar la misoginia "subliminal" o "amagada" que existeix en diversos àmbits del món de

l'esport. És a dir, aquelles situacions que ataquen els drets fonamentals de les dones i que, aparentment, no són percebudes o han quedat normalitzades dins del nostre context social.

El món de l'esport es regeix per unes regles tradicionalment masculines, des del punt de vista ideològic. Els resultats d'aquest fet han implicat la subestimació de les esportistes i de l'esport femení en general; la marginació mediàtica; una inversió mínima en patrocini i, fins i tot, la desmotivació i desvinculació de les dones per la pràctica i pels sectors esportius. Aquesta minusvaloració femenina en el món de l'esport no sempre es visible *a priori*, sinó que resideix en la part més profunda de la configuració de la nostra societat. L'existència del sistema patriarcal i amb clares connotacions misògines ha implicat la normalització d'actituds despreciatives i cosificatives respecte les dones, fins al punt de convertir l'esport en una ideologia on els rols de poder estan definits. Aquesta violència estructural es pot manifestar de múltiples maneres, per exemple, a través de l'ús del lleguatge sexista o de la hipersexualització de la imatge de la dona mitjançant els seus uniformes o a partir del tipus d'esports que es consideren "femenins". Totes, alguna vegada, hem escoltat termes despectius, insults i proclames que impliquen, directament, la violació de drets. No obstant, és important tenir en compte que, en certes circumstàncies, la reproducció de pràctiques misògines no són accions prèviament deliberaes o amb una voluntat conscient, sinó que obeeixen a unes

¹ KERR, Gretchen. 2022. "Chapter 11: Addressing Cultural Norms of Sport", en *Gender-Based Violence in Children's Sport*. Londres y Nueva York: Taylor & Francis Group, p. 110

² PÉREZ-UGENA, María. 2020. "Aspectos Regulatorios de la Cuestión de Género en el deporte", dins de la *Revista de Derecho Público*, Estudis de Deusto (Universitat de Deusto i Facultat de Dret), Vol. 68, No. 2, p. 207

estructures patriarcals intrínseques. Magaly Benalázar-Luna i Gina Venegas il·lustren que aquest tipus de pràctiques on s'ataca a les dones han sigut 'històricament interioritzades basades en els rols de gènere estereotipats [i que] jerarquitzen els gèneres'³. Aquesta configuració "tradicional" de la societat ha calat, també, en algunes dones, fins al punt de què, en ocasions, elles mateixes s'han auto-exclòs de practicar alguns esports o de formar-se en professions de gestió esportiva a causa de l'impacte social.

Aquestes estructures de gènere es repeteixen tant en la professionalització de l'esport com en la seva pràctica. Si assumim les dades proporcionades pel Ministeri de Cultura i Esport del Govern d'Espanya del passat 2021, es pot veure com hi havia una ínfima incidència de dones que comptaven amb llicències federades - només un 24,6% - mentre que hi havia un 75,4% d'homes⁴. En altres paraules, més del triple d'homes que de dones practiquen esports federats. En el cas de les dades que remeten als esportistes d'alt rendiment, el 61,6% d'aquests formen part del gènere masculí, mentre que només el 38,4% són dones⁵. Malgrat que aquestes dades són aproximades, és relevant observar que la participació femenina és molt inferior que la masculina. A més, aquest mateix patró es repeteix en els percentatges de dones que accedeixen a la formació post-obligatòria relacionada amb l'esport o la representació de

càrrecs de direcció i gestió d'entitats esportives i federacions⁶.

Quant al terreny jurídic-esportiu, per exemple, existeixen eines l'objectiu de les quals és la reducció de la "bretxa de gènere". A més, es compta amb una branca del dret i una normativa general que es centren en la regularització i la reglamentació de l'esport conforme a la igualtat de gènere. No obstant, *de facto*, aquesta adquireix una magnitud gairebé utòpica que, en molts casos, acaba remitent a la discriminació per motius estructurals de gènere. Per exemple, davant situacions d'embaràs o permisos de maternitat. Aquesta mateixa protecció es reproduïx en els àmbits dels drets econòmics, on els recursos monetaris invertits en els esports femenins són notablement inferiors que els invertits en els masculins. Generalment i prenent de marc de referència la configuració patriarcal i l'estructura i fluctuacions del sistema capitalista, aquests segons aporten una major rentabilitat i seguretat econòmica als inversors.

D'altra banda, és important destacar que aquests patrons discriminatòris també es manifesten en la premsa escrita i als mitjans de comunicació. Tal com explica Juana Salido, existeix un gran desequilibri i predomini masculí als mitjans. Això obliga a les esportistes a 'conquerir importants mèrits si

³ CHIHUAILAF VERA, Loreto; LÓPEZ, Rocío Concha; TÜRIK, Yasin. 2021. "Sexism and misogyny in sports", en *Revista Catalana de Pedagogia*, No. 21, p. 23

⁴ MINISTERIO DE CULTURA Y DEPORTE. CONSEJO SUPERIOR DE DEPORTES. SUBDIRECCIÓN GENERAL DE PROMOCIÓN E INNOVACIÓN DEPORTIVA. 2022. "Resultados Principales" en *Anuario de Estadísticas Deportivas*. p. 24

⁵ *Ibidem*, p. 25

⁶ PÉREZ-UGENA. *Op. Cit.*, 2020, p. 208.

volen apareixer als mitjans⁷. Mentre que els homes reben cobertura sense la necessitat d'èxit. Per exemple, segons mostren algunes dades del passat 2015, d'un total de 30 notícies escrites i públicades als mitjans esportius espanyols, 21 (és a dir, el 70%) tenien un tracte sexista cap a les dones⁸, fet que menysté i desprecia els seus èxits esportius. Generalment, les esportistes tenen una 'imatge trivialitzada ... que els resta protagonisme i cobertura ... fet que produeix una disminució de la seva legitimitat com a professionals⁹. Davant la premsa, les dones són percebudes com a 'protagonistes de segona'¹⁰ i aquest tipus de tracte es manifesta de múltiples maneres. Un exemple és a través de la persistència del llenguatge sexista connectat amb la violència sexual i la categorització de la imatge física de les esportistes. En altres paraules, les dones són descrites segons la seva delicadesa, bellesa o primesa. Això les converteix en objectes sexuals per a l'audiència masculina¹¹. Per les seva banda, els homes són definits pels seus mèrits.

Aquesta violència estructural que fonamenta les bases del món de l'esport, no només afecta les dones que treballen a les federacions o a

les mateixes esportistes, sino que s'exté a tots els sectors que envolten aquest món tradicionalment masculí. Un àmbit que generalment és víctima de situacions de despreci i que sovint passa desapercebut és el de les periodistes esportives. A l'article *Las periodistas deportivas ya dijeron "basta" al machismo hace dos años*, publicat per "El Periódico" el passat 28 d'agost, es reflexa la situació d'assetjament, vexacions i faltes de respecte que pateixen les periodistes quan tracten les notícies dins dels àmbits esportius. Marta Ramon, periodista de l'emissora RAC1, va explicar que 'les reaccions a les [seves] publicacions [eren] molt diferents a les que [obtenien els seus] companys'¹². Ella explicava que rebia comentaries negatius sobre el seu físic, insults i degradacions de la seva feina. En el mateix article, moltes altres periodistes expliquen les seves experiències, la majoria de les quals fan referència als insults o als comentaris sobre el seu físic en lloc de centrar-se en la qualitat de la seva feina. Aquests tipus de situacions de vulneració de les llibertats passen, generalment, desapercebudes i la major part de la població les desconeix. A la societat actual, tot allò que no es visibilitza constantment als mitjans de comunicació es converteix en una realitat inexistent.

⁷ SALIDO FERNÁNDEZ, Juana. 2020. "Olimpismo, género y comunicación: una aproximación al deporte femenino y a su representación en los medios deportivos", en *Comunicación y Género*, Vol. 3, Nº. 2, p. 177

⁸ PASALODOS PÉREZ, Rebeca. 2015. Invisibilidad y Sexismo en el Tratamiento del Deporte Femenino en los Principales Diarios Deportivos Españoles, Trabajo de Fin de Grado dirigido por HERRERO AGUADO, Carmen, Facultad de Filosofía y Letras, Universidad de Valladolid, p. 43

⁹ SALIDO. *Op. Cit.*, 2020, p. 177

¹⁰ *Ibidem*, pp. 177-178

¹¹ *Ibidem*, p. 178

¹² TIKAS, María. 28 de Agosto de 2023. "Las Periodistas deportivas ya dijeron "basta" al machismo hace dos años", en El Periódico, [fecha de consulta: 20 de septiembre de 2023] Disponible en: <https://www.elperiodico.com/es/deportes/20230828/machismo-periodistas-deportivas-violencia-redes-sociales-acoso-rubiales-91446526>

Les situacions de misoginia en un món tradicionalment masculí com és el de l'esport són freqüents i sovint són amagades o encobertes. La normalització de les pràctiques masclistes dins del marc patriarcal de la nostra societat dificulten que puguin ser erradicades. Generalment, quan aquestes vexacions tenen lloc, allò que es recomana és "no fer cas". Tanmateix, davant d'aquest escenari, és necessari trencar les regles del joc, educar i construir nous referents i patrons culturals que ens permetin poder avançar cap a la igualtat i el respecte.

Maria Torrabadella Vila

Humanitats i Estudis Culturals
Universitat Internacional de Catalunya
(UIC Barcelona)

Bibliografía

- AYBAR SOLTERO, Fernando. 2005-2006. "El deporte organizado como contexto social constructor y reproductor de una masculinidad limitante", dins de *Pedagogía*, N.º. 38, pp. 205-217
- BENALCÁZAR-LUNA, Magaly; VENEGAS, Gina. 2015. "Micromachismo: manifestación de violencia simbólica", dins de la *Revista UTCiencia: Ciencia y Tecnología al servicio del pueblo*, Universitat Tècnica de Cotopaxi, Vol. 2, N.º. 3, pp. 140-149
- CHIHUAILAF VERA, Loreto; LÓPEZ, Rocío Concha; TÜRIK, Yasin. 2021. "Sexism and misogyny in sports", dins de la *Revista Catalana de Pedagogia*, N.º. 21, pp. 21-35
- CONNELL, Paul. 1967. "Jock Semple, center right, tried to hustle Kathrine Switzer, No. 261, off the Boston Marathon course in 1967", dins de MERVOSH, Sarah; CARON Christina. 2019. "8 Times Women in Sports Fought for Equality", dins de *The New York Times*, [Consulta: 27 de setembre de 2023]. Disponible a: <https://www.nytimes.com/2019/03/08/sports/women-sports-equality.html>
- KERR, Gretchen. 2022. "Chapter 11: Addressing Cultural Norms of Sport", dins de *Gender-Based Violence in Children's Sport*. Londres i Nova York: Taylor & Francis Group, pp. 105-119
- MINISTERIO DE CULTURA Y DEPORTE. CONSEJO SUPERIOR DE DEPORTES. SUBDIRECCIÓN GENERAL DE PROMOCIÓN E INNOVACIÓN DEPORTIVA. 2022. "Resultados Principales" dins de l'*Anuario de Estadísticas Deportivas*. pp. 17-31
- PASALODOS PÉREZ, Rebeca. 2015. Invisibilidad y Sexismo en el Tratamiento del Deporte Femenino en los Principales Diarios Deportivos Españoles, Treball de Fi de Grau dirigit per HERRERO AGUADO, Carmen, Facultat de Filosofia i Lletres, Universitat de Valladolid
- PÉREZ-UGENA, María. 2020. "Aspectos Regulatorios de la Cuestión de Género en el deporte", dins de *Revista de Derecho Público*, Etudis de Deusto (Universitat de Deusto i Facultat de Dret), Vol. 68, N.º. 2, pp. 205-230
- SALIDO FERNÁNDEZ, Juana. 2020. "Olimpismo, género y comunicación: una aproximación al deporte femenino y a su representación en los medios deportivos", dins de *Comunicación y Género*, Vol. 3, N.º. 2, pp. 173-182
- TIKAS, María. 28 de Agosto de 2023. "Las Periodistas deportivas ya dijeron "basta" al machismo hace dos años", dins de *El Periódico*, [Consulta: 20 de setembre de 2023] Disponible en: <https://www.elperiodico.com/es/deportes/20230828/machismo-periodistas-deportivas-violencia-redes-sociales-acoso-rubiales-91446526>

Publicat per:

**Associació per a les
Nacions Unides
a Espanya**
United Nations Association of Spain

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Igualtat
i Feminismes**